

בחרוסת, אלא צריך להשקיעה כולה בחרוסת משום קפא, כדי לבטל את הארס שבחזרת, כי השרף שבחזרת יש בו ארס כמו בצל.

וכאשר הוא משקיעה כולה בחרוסת, בהכרח נוגע בידו במשקה שבחרוסת, ולכן הוא צריך נטילת ידים לפני הטיבול הראשון, כדין דבר שטיבולו במשקה.

דאי פלקא דעתך לא צריך לשקועיה, נטילת ידים למה לי, הא לא נגע בידו במשקה!

ודחינן: ודילמא לעולם אימא לך לא צריך לשקועיה, וקפא מריחא מיית, הריח של החרוסת בלבד כבר "ממית" [מבטל] את הארס של החסא גם מבלי שישקענה כולה.

אלא למה לי נטילת ידים?

דילמא משקעו ליה, שתיקנו חכמים שמא ישקיענה כולה, ואז ידו נוגעת במשקה.

ברכה, (26) **זכר למקדש כהלל**, כדי לעשות זכר למה שהלל היה עושה בזמן המקדש, שהיה אוכל הכל בכריכה אחת.

אמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא: כל דבר שטיבולו במשקה, שטבלו במשקה, כגון ירק שטבלו בחומץ, צריך נטילת ידים. (27)

כי ידים שאינם נטולות יש עליהן טומאה מדרבנן בדרגה של "שני לטומאה", וכאשר הן נוגעות במשקה, נטמא המשקה ונהיה ראשון לטומאה, לפי הכלל ש"כל דבר הפוסל את התרומה, דהיינו, שני לטומאה, מטמא את המשקין [ואפילו חולין] להיות ראשון לטומאה".

אמר רב פפא: שמע מינה: האי חסא כשנטולו לטיבול ראשון [כשאיין לו ירק אחר].

צריך לשקועיה בחרוסת. שלא די שטיבילנה קטו-ב

כזית מחמת נוסח הברכה ולא מצד מצות מרור. השאגת אריה מקשה עוד קושיות על הרא"ש ומסקנתו שמצד מצות מרור חייבים כזית ולא רק מחמת נוסח הברכה, ולכן גם בכורך צריך כזית מרור, וכן נפסק להלכה במשנה ברורה סימן תע"ה סעיף ט"ז, ובכתב סופר [אורח חיים סימן פ"ו] כתב שאפילו לדעת הרא"ש צריך כזית שהרי הלל בעצמו כשהיה כורך פסח מצה ומרור, היה מברך אשר קדשנו וצונו לאכול פסח מצה ומרור, והיה צריך לאכול כזית מרור מחמת נוסח הברכה, ואם כן אף שאנו לא מברכים, מכל מקום הרי אנו עושים כורך זכר להלל וכיון שהלל היה צריך כזית, גם אנו צריכים כזית.

27. אף שמטרת הטיבול לא היתה לשם אכילת האוכל עם הטיבול, אלא כדי להרוג את

26. הרא"ש בפסקיו בסימן כ"ה כתב, כיון שמברכים על המרור "אשר קדשנו במצותיו וציונו על 'אכילת' מרור", לכן, כיון שהזכיר שם אכילה, צריך לאכול כזית. ומשמע מדבריו שמצד מצות מרור, אין צריך דוקא כזית, ורק מחמת נוסח הברכה צריך כזית. ולפי זה דן השאגת אריה בסימן ק' האם במרור של כורך צריך כזית, או שמא כיון שלא מברכים עליו, אם כן אפשר לאכול גם פחות מכזית, והשאגת אריה מקשה מהמשנה לעיל ל"ט שכתוב שם אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח ומצטרפים זה עם זה, ומפרש רש"י מצטרפים, דהיינו שאם אכל חצי זית מחזרת וחצי זית מחסה יצא, הרי מפורש שצריך כזית למצות מרור, אמנם כבר כתב על זה הלקט היושר שהרא"ש מפרש את המשנה שחייבים לאכול

ואמר רב פפא: לא נישחי איניש מרור
בחרוסת. כשהוא טובל את המרור בחרוסת
לא ישהנו שם אלא יוציאנו מיד, דילמא אנב
חלייה, מתיקות דתבלין של החרוסת, מכטייל
ליה למרוריה, יתבטל המרירות שבמרור,
ובעינין טעם מרור, וליכא.

אדבריה העמיד רב חסדא לרבנא עוקבא
ודרש: אף על פי שנטל ידיו בטיבול ראשון
של שאר ירקות, בכל זאת נוטל ידיו בטיבול
שני של המרור.

אמרוה רבנן קמיה דרב פפא: הא מימרא זו
של רב חסדא, בעלמא איתמר, בטיבולים
של שאר ימות השנה שאינן קבע, ולכן אף
שנטל ידיו לטיבול ראשון צריך ליטול שוב
לטיבול שני, כי בנטילה הראשונה לא היה
יודע שיטבול שנית והסיח דעתו מהנטילה.

דאי סלקא דעתך, הכא [בטיבולים של ליל
הסדר] איתמר, למה לי נטילת ידים תרי
זימני? הא משא ליה ידיה חדא זימנא! כבר
נטל ידיו לטיבול ראשון, ואין הוא מסיח
דעתו מהנטילה עד הטיבול השני.

אמר רבא: בלע מצה ולא לעסה, יצא ידי
מצות אכילת מצה. ואף על פי שלא טעם
טעם מצה, נחשב לו אכילתו לאכילת מצה,
וקיים "בערב תאכלו מצות" [אך רק בדיעבד
יצא. כי לכתחילה צריך שיטעום טעם מצה.
רשב"ם].

אבל אם בלע מרור, לא יצא! (28) שבמרור
הטעם המר הוא חלק מהמצוה שהאוכלו

התולעת, בכל זאת נחשב הדבר לטיבולו במשקה
וצריך ליטול ידים, ומזה מוכיח הברכי יוסף
בסימן קנ"ח סעיף קטן ה' שכן הדין אם טבל את
האוכל במים על מנת לנקותו, גם זה נחשב
טבולו במשקה וצריך ליטול ידים. וכן פסק
המשנה ברורה בסימן קנ"ח סעיף קטן י"ב.

28. האחרונים מקשים מדוע בלע מרור לא יצא
מפני שצריך טעם מרור, הלא גם במצה צריך
טעם מצה ולכן אם בישל מצה ואכלה לא יצא
ובכל זאת יוצא בבליעה. ומתוך הט"ז בסימן
תע"ה סעיף קטן ט', שבמצה אם אבד לה טעמה
על ידי בישול, יותר איננה נחשבת למצה, אולם

כשיש לה טעם מצה, אז גם בליעה מועילה,
שלכל דיני התורה בליעה הרי היא כאכילה, ואין
תנאי לעיכוב במצה שירגיש את טעם המצה
בפיו אלא שלמצה יהיה טעם מצה. אולם במרור
קבלו חז"ל שהמצוה היא שירגיש את המרירות
זכר ל"וימררו את חייהם", אולם אם כרך את
המצה בסיב, לא יצא, ואף שאין חיוב לטעום
טעם מצה, בכל זאת לא יצא, והסיבה שזה
נחשב כאילו לא אכלה כלל כיון שהסיב חוצץ,
ואף על פי שכרך מצה ומרור יוצא ידי מצה,
זה מפני שאוכל אינו נחשב חציצה, ונחשב
שבלע את המצה בעצמה ויוצא [רבי עקיבא
איגר].

האוכלים קמיה דרב פפא: הא מימרא זו
של רב חסדא, בעלמא איתמר, בטיבולים
של שאר ימות השנה שאינן קבע, ולכן אף
שנטל ידיו לטיבול ראשון צריך ליטול שוב
לטיבול שני, כי בנטילה הראשונה לא היה
יודע שיטבול שנית והסיח דעתו מהנטילה.

כרכן לשניהם יחד בפיב, הגדל סביב הדקל, ובלען, אף ידי מצה נמי לא יצא. שהרי לא היה ממש בפיו, (31) לא מצה ולא מזה.

אמר רב שימי בר אשי: מצה, צריך להניח

צריך שיחוש בטעם המר בפיו, זכר ל"וימררו את חייהם". (29)

ואם בלע מצה ומרור ביחד, (30) ידי מצה יצא, שהרי במצה אין צריך טעם. אך ידי מרור לא יצא, לפי שלא טעם טעם מרור.

ראויים לאכילה האם לא יצא ידי חובה. וכתב על זה הפרי מגדים בסימן תע"ה באשל אברהם אות י"א, שלכאורה אפשר להוכיח זאת מהגמרא שאכל מצה ומרור יחד לא יצא, שבא מרור דרשות ומבטל טעם מצה. ומשמע, שלולי זאת היה יצא, אף שעכשיו עירב את המצה עם דבר מר. ודוחה הפרי מגדים, שיתכן ומדובר במרור שראוי לאכילה ולא הגיע לדרגה שנחשב "שלא כדרך אכילה". אולם בכל זאת נפשט הספק מכאן.

31. מבאר הרשב"ם, שהרי לא היה ממש בפיו וכזורק אבן לחמת דמי. ומשמע מזה שרק מחמת שלא היה בפיו לא יצא. אבל מחמת זה שאין זה דרך אכילה, אין זה מעכב ויוצא אף שלא כדרך אכילה. ובספר הורה גבר ביאר זאת מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ואין תנאי בקיום המצוה שיעשה בדרך של הנאה.

ומכאן משמע, שכל אדם האוכל דבר על ידי חציצה, אין זה נחשב אכילה. והיו שרצו להתיר תרופות שאסורות באכילה, אם בולעם בתוך קפסולה, שזה נחשב ככרכן בסיב, וכתב על זה המנחת שלמה [חלק ב-ג סימן ס"ה] כיון שהדרך לקחת תרופות אלו בתוך קפסולה, אין זה נחשב חציצה, וכפי שפסק הרמב"ם שאם בלע מצה ומרור כאחד, יצא ידי מצה, מפני שהמרור טפל למצה ואינו נחשב הפסק, וכפי שמחלק הרמב"ם בהלכות שאר אבות הטומאות פרק ג' הלכה ה' לגבי נבלת עוף טהור, שיש הבדל אם כרכה בחזרת או בסיב. ומבאר זאת הכתב סופר, מפני שהדרך לכרוך בחזרת ואין זה

29. מהסוגיא כאן משמע שצריך לטעום את מרירות המרור, וקשה מהירושלמי שכותב שלכתחילה צריך לקחת חזרת למרור מפני שתחילתו מתוק וסופו מר, כך גם גלות מצרים תחילתה היתה במתיקות ובפה רך ובסוף בקושי השעבוד ובפרך, ואם חזרת בתחילתה מתוקה, אם כן בין כה וכה אינו טועם בה טעם מרור, ואם כן יהיה כשר לבלוע את החזרת המתוקה, ומכאן זה מצדד החזון איש שצריך לאכול את החזרת דוקא כשהיא כבר מרה. וכתב החכם צבי בסימן קי"ט שהחזרת של המשנה הוא הנקרא סלט והיינו חסה וסופו מר כלענה, וכתב החזון איש שצריך להמתין בקטיפת החסה עד שתהיה מרה, ומכל מקום ילקטנו קודם שיהיה מר כלענה, אולם בספר הלכות חג בחג פרק י"ז מביא מהראשונים ומהבית יוסף שמשמע שכשר אפילו כשזה מתוק לגמרי, וכן מבואר שם בחכם צבי שיוצא בחסה כשהיא קטנה ומתוקה, ולתרוץ את קושית החזון איש שצריך לטעום טעם מרור, כתב שם שהכוונה שצריך לטעום טעם של הירק הנקרא מרור, על שם שסופו מר. אבל אין דין שיאכל דוקא דבר מר. וכן כתב החיי אדם בכלל ק"ל סעיף ג' שיוצא בחסה אפילו שאין בה טעם מר כלל.

30. המשנה למלך בפרק ה' מיסודי התורה הלכה ח' [ד"ה יש לחקור] מסתפק האם כפי שבכל האיטורים שבתורה, אם אכלם שלא כדרך אכילתם אינו עובר, כגון שעירב בהם דבר מר, האם כך יהיה גם הדין במצות עשה, כשאוכל מצה או קרבן פסח שנעשו מרים עד שאינם

לפני כל אחד.

השולחן מלפנינו.

שהיה מנהגם להסב על המטות ולפני כל אחד היה שולחן קטן, ולכן צריך להניח לכל אחד מצה על שולחנו. [אבל אנחנו, שמסיבים ליד שולחן אחד, אין צריך להניח אלא לפני עורך הסדר, והוא יחלק מצה ומרור לכל אחד].

אמר ליה רבה: פטרתן מלומר "מה נשתנה", שהרי בכלל דבריך יש כבר את השאלה "מה נשתנה הלילה הזה, שעוקרים את השולחן", ואין אנו צריכים אלא להשיב "עבדים היינו", ולפיכך אנו עושים את כל הדברים הללו.

וכן מרור צריך להניח לפני כל אחד ואחד.

אמר שמואל: "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני" כתיב, היינו לחם שעונין עליו דברים הרבה, שאומרים עליו הגדה והלל.

וכן חרוסת צריך להניח לפני כל אחד ואחד.

תניא נמי הכי: "לחם עוני", לחם שעונין עליו דברים הרבה.

ואין עוקרין את השולחן [שמצוה לסלק את השולחן כשמתחילים את ההגדה כדלהלן]. אלא לפני מי שאומר הגדה הגדול שבהם, שמוציא את כולם ידי חובה.

דבר אחר לחם עוני, עני כתיב בלי

רב הונא אומר: כולחו, מצה ומרור וחרוסת, נמי אין מניחים אלא לפני מי שאומר הגדה.

וי"ו, ודרשינן: מה עני שדרכו בפרוסה, אף קטו-א כאן בפרוסה. שמברך "על אכילת מצה" על מצה שאינה שלימה.

והלכתא כרב הונא!

והוינן בה: למה עוקרין את השולחן?

[וחוץ מזה מביא עוד שתי שלימות בשביל לחם משנה, כמו בכל יום טוב, ומברך עליהן "המוציא" ובוצע אחת מהם].

ומשנינן: אמרי דבי רבי ינאי: כדי שיכירו תינוקות, וישאלו למה מסלקים את השולחן לפני האכילה. [ומיד מחזירים אותו. תוד"ה הביאו, קיד א].

דבר אחר: מה דרכו של עני, הוא מסיק את התנור ואשתו אופה, מכינה את העיסה תוך כדי שהוא עוסק בהיסק התנור כדי שמיד שהוא גומר להסיק יוכל להכניס את העיסה לתנור, כי הוא ירא שמא בגלל מיעוט העצים יצטנן התנור בינתיים.

אביי כשהיה ילד הוה יתיב קמיה דרבה. חזא ראה דקא מדלי תבא מקמיה, שעוקרים את השולחן מלפניו.

אף כאן נמי, הוא מסיק ואשתו אופה, (32) ומכניס את העיסה מיד לתנור כדי שלא

אמר להו: עדיין לא קא אכלינן, אתו קא מעקרי תבא מיקמן? ולמה כבר מסלקים את

כדרך אכילתם.

32. הרשב"ם מפרש שמתעסקים שניהם יחד כדי שתגמר המצה במהירות ולא תחמיץ.

נחשב חציצה. ולכן, גם קפסולות, בתרופות שדרכם להלקח בתוך קפסולות, אין זה חוצץ ונחשב אכילה, אולם מכל מקום זה נחשב שלא